

„OD TUCANJA KAMENA POSTANEŠ ĆUTLJIV“

(Klemens Majer: *Tucanje kamena*, prevela s nemačkog Bojana Denić, Radni sto, Beograd, 2017)

...Kaže jedan od mnogobrojnih junaka obimnog romana Klemensa Majera *Tucanje kamena* i ta rečenica sažima, u najkraćem, čitačovo osećanje pošto savlada kompleksnu idejnu i formalnu strukturu ovog dela. Ili, u slobodnoj interpretaciji ovog citata u odnosu na čitačev emotivni, saznajni, estetski, rečju, kompletan doživljajni kompleks, rekli bismo da posle čitanja Klemensovog romana ostaje tišina, ne ona zloslutna kao posle preživljene katastrofe, već muk saosećanja, upitanosti, svakako i izvesne zatečenosti pred tom bogatom literarnom slikom čije se mnogobrojne dimenzije neprekidno prepliću i ne dozvoljavaju čitalački predah, ostaje tišina neophodna da bi se pokrenula misao i emocija dalje, izvan teksta, u ogroman domen mogućnosti interpretacija. Dakle, posle čitanja *Tucanja kamena* postaneš ćutljiv, a onda sledi suočavanje sa slojevima teksta i komplikovanim slojevima stvarnosti koja nas okružuje. Svaka dobra književnost, jasno je, taj tekstualni i van-tekstualni sloj savršeno balansira, te umešno rukovanje objektivnom stvarnošću gradi jedan sasvim nov i originalan književni svet koji ulazi u istoriju svetske literature, a roman Klemensa Majera svakako je deo tog važnog istorijskog procesa.

Jednostavno pitanje o tematskoj okosnici romana daje i jednostavan odgovor – Majer piše o legalizaciji tržišta prostitucije u Nemačkoj 2002. godine. To bi, međutim, bio i previše uopšten odgovor te stoga nepotpun. Tačnije bi bilo reći da je događaj iz 2002. godine i uvođenje „najstarijeg zanata na svetu“ u legalne tokove sveukupnog tržišnog odnosa ponude i potražnje, povod za obimnu priču o ideološkom, klasnom, etičkom, estetskom i arhetipskom sloju savremenosti. Pad Berlinskog zida ima u romanu Klemensa Majera jak simbolički potencijal i Zid će figurirati u pripovednom toku kao granica razdvajanja, najpre ideoloških sistema, a onda i kao prelomna tačka u individualnim životima junaka koji svoju ličnu i profesionalnu egzistenciju dele na period pre i posle pada Zida. Svi ti „preduzetnici“, poslovni ljudi u svetu prostitucije koja, posle pada Zida, ulazi u sistem kapitalističkih, dakle, tržišnih odnosa, postaju deo jedne velike, na globalnom planu, opasne i tenzične igre.

Arnold Kraushar, jedan od moćnika nove klase nastale legalizacijom tržišta prostitucije, neprestano će citirati *Kapital* Karla Marksa. Odrastao i obrazovan u jednom sistemu, a razvijajući svoj „biznis“ u drugom, on postaje i ideolog jednog novog sistema mišljenja koje u sferu sada legalnog bavljenja prostitucijom, uvodi „preduzetnike“, „poslovne ljude“, „profit“, „višak vrednosti“, „radnu snagu“ istovremeno upoređujući novonastali sistem društvenih i političkih odnosa sa onim pre pada Zida. Na fonu tog kontrasta Majer će u priču uvesti sloj koji će se pokazati presudnim za tok i strukturu radnje, profilisanje likova i, u krajnjem ishodu, čitačev estetski doživljaj. Na jednoj strani naći će se „preduzetnici“ novog

doba koji još uvek pamte staro vreme i „načine poslovanja“, pored Kraushara i Grof i Hans Pješek, a na drugoj strani „radna snaga“, žene upletene u jedan poslovni sistem delimično svojevoljno, a delimično pod „prisilom“ vlastitih iluzija, neznanja, neminovnosti... Prvi, moćni ljudi u svetu biznisa prostitucije imaju svoje intimne i lične razloge upletenosti u „život velikog rizika“, potonji takođe svoje. Ravan koja ih spaja jeste ravan postavljenih očekivanja, izneverenih nada, upornost istrajavanja da osvojeno zadrže ili izgubljeno povrate.

Dok leži ranjen na pločniku, kao žrtva tih izmenjenih odnosa u poslu koji je nekada pripadao nedozvoljenoj sivoj zoni, a sada ušao u oblast priznatog, ali i dalje se služeći sredstvima nedozvoljenog, nasiljem, korupcijom, manipulacijom, pred čitaocem je ovakva slika misli Arnolda Kraushara: „...ležiš između automobila i vidiš točkove i felne, u jednoj alu-felni prelama i odbija se svetlo... farovi, noć, a ti pokušavaš da prepoznaš svoje lice...“ Taj moćni čovek, preduzetnik novog doba, svakako bogat i u neprekidnom naporu da taj kapital uveća, istovremeno sanja o nekim drugim predelima, nekom (ne)mestu koje dobija utopijsku dimenziju. „Kao dete, sanjao sam da su me oteli vanzemaljci“, zapisano je u njegovom toku svesti, germanska mitologija i bogovi poput Tora, Odina, neuporedivi su u njegovoj fantazmagorijskoj viziji sa bezgraničnim svemirom i „pre nego što umrem“, razmišlja on dalje, „voleo bih da sretnem vanzemaljce, ogroman, užareni svemir“.

Misteriozni Grof, još jedan moćni čovek „u biznisu“ svoju imperiju izgradio je na snu o izlasku iz mraka. „Moraš da pronađeš nešto u mraku na periferiji, i da tamo upališ svetlo, tako da, poput ogromne božićne jelke obasja sve do centra.“ Zamak, bordel, javna kuća stoji naspram Gradske skupštine koja se u kolokvijalnom govoru prepoznaje takođe kao Zamak i u godinama posle 2002. i poznatog zakona koji je makroe i podvođače unapredio u poslovne ljude i preduzetnike, ta dva Zamka opstaju kao deo neraskidive kooperativne mreže. U njoj su poslovni ljudi, političari, policajci, moćnici iz sveta kapitala i sloj bez kojeg ta mreža ne bi bila toliko jaka i bez kojeg ovaj roman ne bi bio to što jeste, savršena saga o savremenom dobu besomučne komercijalizacije stvari i ideja, dehumanizacije i istovremeno dobu eskapizma koji prima različite oblike. Sloj malih igrača u velikoj trci za srećom, tačka gledišta „radne snage“, svih tih „umetnica ljubavi“ koje se sada zovu i samonazivaju „seksualnim radnicama“ njihov boravak u Zamku ili gravitiranje oko njega, kojima je Ulica crvenih fenjera prošlost, Zamak sadašnjost, a budućnost, san, instrument su ispunjenja želja moćnika Zamka. Istovremeno, te osvojene fantazije o bogatstvu i moći, neprestano su na tankoj liniji koja moć u trenu survava u nemoć i poniženje. Ta dvostrukost, realnost življenog i san o nedoživljenim svetovima svetlosti i mašte, trijumf moći i strah od nemoći, oblikuje permanentnu tenziju u radnji romana.

Perspektiva žene na početku romana, njen san o „Crvenkapinoj ulici... tamo gde postoji čitav kvart iz bajki...“, predstavljena u savršenoj stilizaciji govora žene sa margine društva, kao što, uostalom, i sve druge različite doživljajne perspektive imaju svoj savršen stilizovani iskaz, trasira put ka jednom važnom, dodatnom sloju romana, arhetipskom doživljaju savremenog. Borba oko zauzimanja najpre fizičkog prostora, građevinskog zemljišta koje se širi unedogled, neprekidna urbanizacija u funkciji širenja jednog isplativog „biznisa“, pa onda simboličko pozicioniranje na toj poslovnoj lestvici osvajanjem titule Gospodara Zamaka, borba između njega, njegovih slugu i Anđela, frakcije zaostale iz vremena pre pada Berlinskog zida, savremena je transpozicija arhetipskih predstava života. Spoj realnog i

magijskog. Kada junaci bajke ne mogu vlastitim snagama da pobede Zlo ili ga uspostave, čudesno se upliće u priču i čini je komplikovanijom i uzbudljivijom.

Mali Jahač, čovek koji promiče stranicama ovog romana kao verzija nekog savremenog Ahasvera, kažnjenog da luta svetom, otac je jedne od davno izgubljenih devojčica u lavirintu velikog grada i kažnjen, jer je dopustio njen nestanak. A legenda o njemu struji tim velikim gradom kao i legenda o Grofu, o Čaletu, o Gospodaru Zamka. Vizuelni odnos svetlost/tama upotpunjen je prostornim odnosom gore/dole i etičkim dobro/zlo. Gospodari pakla, starog posla u okvirima novog kapitalističko-korporativnog sistema u neprekidnoj borbi često napuštaju Zamak, odlaze u druge, daleke predele kao Grof, kao Kraushar, kao Hans Pješek, čak do Japana koji se u njihovom doživljaju transformiše u neku specijalnu, svetlosno-staklenu drugu dimenziju, spuštaju se u podzemlje, skrivene katakombe svoga grada u kojima se davno, još pre pada Zida dogodilo stravično ubistvo. Sve te prostorne, etičke i metafizičke ravni doživljaja, deo su nelinearne, mozaičke strukture. Utisak vremenskog proticanja, od prošlosti, preko sadašnjosti do budućnosti ostvaren je brzom smenom perspektiva. Junaci ne stoje u linearnom nizu smenjivanja prošlog, sadašnjeg i budućeg vremena. Klemens Majer je uspeo da ovlada nekom vrstom sinhroniciteta koja aktivno boravi u čitaočevoj svesti čineći je pokretljivijom, ne dopuštajući joj predah između mnogobrojnih ravni koje se prepliću i junaka koji učestvuju u njima.

Saznajni sloj o jednom prelomnom događaju iz 2002. godine i novoj ideološkoj perspektivi i mogućnosti, upotpunjuje se etičkom upitanošću o ispravnosti dela aktera novog poretka i pomera u jednu gotovo metafizičku struju koja omogućuje empatijski odnos prema opisanim događajima. Pre svega prema žrtvama zablude da će izmenjene ideološke okolnosti jednu „onečovečenu“ borbu za opstanak bar delimično humanizovati. Jer, privid osvojenih prava i slobode za one marginalizovane može stvoriti samo prividnu egzistenciju. Onu u sivoj zoni između realnog okruženja i „oblačića za san“ u stripovima maloletnica koje i dalje veruju tom bajkovitom svetu dok ih moćnici Zamka i novog kapitalističkog tržišta prostitucije uvlače u vlastiti san o svetlosti moći i bogatstva.

Konačno, u tako savršeno literarno strukturisanoj raznolikosti, kao konstanta, javlja se ideja o konačnoj nemogućnosti određenja jasne granice između dželata i žrtve. Ostvaren san moćnih instrumentalizacijom nemoćnih u trenu se pretvara u zlokobno iščekivanje kraha, a trijumf pobede u strah koji se pokušava umanjiti snom o „ogromnom užarenom svemiru“. Posle svega, od *Tucanja kamena* zaista se postaje ćutljiv. Naslov u prevodu Bojane Denić savršeno odgovara tom sadržajnom i nimalo lakom poslu suočavanja sa materijom koja pruža otpor, ali koja, ponekad savladana, ostavlja duboki zapis u vremenu. I jedan dugačak muk.